

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 385. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1812_189-txt-shoot-idm10260.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Side 186. Naar det siges om den kristne Newton, at selv Han holdt denne Synsmaades Lovtale, forstaaes naturligvis ikke Bayles, som Sprogfeilen kunde forlede Lægmand til at tro, men den overdrevne Pris der sattes paa den udvortes Erfaring. Da jeg oftere i Bogen har erklæret mig imod denne, og lever i en Tid, da det ene Parti Intet vil tro uden hvad der kan føles med Hænder, medens det andet udgiver sine Tanker og Drømme for det eneste Virkelige, og vil gøre alt Andet til blot Skygge, skylder jeg Regnskab for min Overbevisning i denne Sag. Jeg troer ligefrem, at i Guds, baade Faderens og Kristi Hemmeligheds Erkendelse, ere alle, baade *Visdoms* og *Kundskabs* Liggendefæ skjulte. Det maa vel undre os, at nogen oplyst Kristen har kunnet tænke anderledes; thi al verdslig Visdom, som vil udgrunde Sammenhængen mellem det Synlige og Usynlige, betragter jo Mangfoldigheden baade af Synsting og Kundskaber, som Noget der maa forbinde sig til en vis Eenhed, naar Hovedforholdet først er udfundet; hvad den vil udgrunde har Gud aabenbaret sine Troende, og Alt maa da kunne lade sig betragte i dets Sammenhæng med Aabenbaringen. Imidlertid seer Man let, hvorledes mange Kristne ere komne til at ophøje Erfaringen saa, de ansaae nemlig al Guds Aabenbaring, som en Ophævelse af Tilværelsens almindelige Love, uden at huske, at for den Gud, der kalder de uvordne Ting, som om de vare, er Alt skeet fra Evighed, og at ingen Omvæltning, saa underlig den er for os, oprykker nogen Urt, som Han har plantet. Alt hvad der mangler Frihed, maa da, naar det rettelig kendes, sees som hans Værk; kun i Frihedsyttringerne, ikke i Evnerne, findes Striden imod ham, og selv 387hine, der fra Evighed ere forudsete, maa sees at være hans Styrelse undergivne. Naar Man ikke indseer dette klart, da synes det, som om Gud og Fornuft vare ubetinget hinanden modsatte, og den rimeligste Slutning maatte da blive hin sværmeriske Sætning, at al videnskabelig Stræben er utilladelig. Vildfarelsen faaer Sandheds Skin derved, at hin Stræben uden et Syndefald er utænkelig, men det er jo og hint som gjorde en skreven Aabenbaring nødvendig. Dennes Vilkaar, baade de indvortes som kræve Tænkning, og de udvortes som fordrer Sprogkundskab, er det da ogsaa, som har overbevist alle ædru Troende om Videnskabeligheds betingede Nødvendighed. Imidlertid har Man ikke ret indseet Videnskabelighedens Sammenhæng med Aabenbaringen, uden forsaavidt den *umiddelbar* ledte til dennes Fortolkning, og dog droges Man, dels ved Videnskabernes indbyrdes Sammenhæng, dels ved Aandens Besmittelse og Betragtningen af Videnskabernes Nytte i det borgerlige Liv til at samle mange Kundskaber, hvis Forhold til Bibelen snarere synes fiendtlig end venlig. I de første kristne Aarhundreder, da Staten var hedensk, var det til spidsfindig Grublen og de gamle Filosofers Skrifter de Aander vendte sig, der vilde vide Andet eller Mere end hvad Skriften sagde, derfor opstode de mange Kætterier, thi Kirken var Aandens Verden, den kunde ikke røre sig, uden at møde Lærebegrebet, og de som i Bibelen ikke søgte Hvile for Sjælen, men kun Arbejde og Kundskab, kan aldrig enes. Imidlertid maa det aldrig glemmes, at der var en dybere Grund til at Videnskabelighedens Historie hos Grækerne i mange Aarhundreder efter Konstantin er eet med Historien om Læresætninger og Kætterier. Man følte nemlig det Bagvendte i, under Tænkningen at glemme Troen, som maa bestemme Menneskets Synsmaade for det Aandelige. I Vesten derimod, hvor det borgerlige Liv ei var en stillestaaende Sø, men et bølgende Hav, hvor Alt som Virkning af gærende Kræfter fik en mere indviklet Sammenhæng, maatte de Aander, der ei bekymredes for Sjælens evige Vel, finde et videre og mindre farligt Spillerum i det borgerlige Liv, og Hierarkiet var deres Bygning. At forfølge disse Spor gennem det skolastiske Tidsrum, vilde være lærerigt, men føre for vidt fra det efter Reformationen, som her egenlig tales om. Reformatorerne, især de sachsiske, lagde besynderlig an paa aandelig Syssel i det Hele, fordi det var under Aandens Søvn at Mørket havde udbredt sig: mere derfor, og for Sprogenes, end for Indholdens Skyld droges de græske og romerske Skrifter frem, og Kirken hiemlede Aanden en forunderlig Ret til, udelukkende at syle med dem; der opkom uden Modsigelse en i sin Grund ukristelig Videnskabelighed, under Navn af humaniora. Den aandelige Verden deltes ligesom i to Riger, det ene var Troens, og der skulde Bibelen regere uindskrænket, det andet var den egenlige boglige Konsts, og der førte Klassikerne Herredømmet. Vil Man tage det strængt, var der endnu et tredje Rige, nemlig Trolddommens, hvor Stjernetydere og Guldmagere førte Septeret, men dette taaltes kun af Nødvendighed, omtrent som Tyrkernes i den legemlige Verden, imidlertid maa vi ikke tabe det af Sigte, thi det var Vantroens egenlige Hjem, hvor den stillede sin Nativitet, indtil den under gunstige Varsler kunde angribe Troen, den ledte efter de Vises Steen, for at være vis paa Seieren over en saa mægtig Modstander, men da den mærkede det var omsonst, og Troens Grændser ubevogtede, udvidede den smaalig sine Landemærker ved naturlige, fysiske og matematiske Vaaben, gjorde Forbund med Klassikerne, og er nu kommet Enevoldsmagten saa nær, som nogensinde. At Sligt efter Tingenes almindelige Gang maatte ske, kan vi se bagefter, men Luther kunde ikke se det forud, ellers vilde Han seet ligesaa skævt til Humanisterne, som til Aristoteles og Juristerne. I en Skildring af det lutherske Tidsrum, burde disse ei været forglemte, da de ved at paastaa et aandeligt Herredømme i det borgerlige Liv, afsondrede dette fra Bibelens Værneting, og stræbte at gøre Kirken til Statens Sygehus. Nu derimod maa jeg haste til Hovedsagen. Luther og hver Klarøiet indsaar vel, hvortil det vilde lede, dersom Fornuften vilde anvende de Grundsætninger, der gjaldt i Sandseverdenen og hos de hedenske Grublere paa Tro og Bibel, og derfor hadede han al Filosofi af sit ganske Hjerte, naar den vilde være selvstændig; det maa hver Kristen, thi i det den oplader Munden, erklærer den Aabenbaringen for unødvendig, og hvor de ere uenige, for falsk. En saadan reiste sig derfor ei heller i Tydskland, før to Aarhundreder efter Reformationen, og i det første Aarhundrede bevægedes Troens Rige kun af Kætterier. Imidlertid havde det humanistiske Studium hardt ad aldeles revet sig løs fra Theologien, til hvis Tjener det bestemtes, og i Forbund med Lovkyndigheden givet Staterne en i mange Maader ukristelig Skikkelse efter hedenske Forbilleder. Mathematiken var blevet Sandhedens Prøvesten og Nyttens i det legemlige Liv Maalestokken for Videnskabernes Hæderlighed. Under saadanne Omstændigheder maatte hver boglærd Kristen grue for det Øieblik, da hans Tro skulde dømmes af hans Videnskabelighed, og ivre mod al egenlig Speculation. Kun saalænge hver Kundskabskreds havde i

Erfaringen sin eiendommelige Maalestok for Sandhed, kunde Troens Rige bestaae, og et gudeligt Sind kunde ret godt sammenblande den indvortes og udvortes Erfaring saa, at Kristi Mirakler stode som en lignende Erfaringssandhed, der hiemlede Bibelen Tilforladelighed i Troessager. Man kan fra dette Stade godt indse, hvi den kristelige Boglærde i Engelland ligefra Elisabeths Dage ophøiede Erfaringen, og først naar Videnskabeligheden var indskrænket til Slutninger af det Synliges Betragtning, fandt den sin Idræt retfærdiggjort ved Guldmageres og Stjernetyderes Drømme.